

víscera: ll. *jecur*, -*cinōris*, gr. ἥπαρ, -ατος, scr. *yákr̥t/ yaknab* (< ЈЕКЪҀТ/ЈЕКЪҀТ, *IEW*, 504.14), i apareix en irani des de les fases més antigues (avè. *yākarə*): és versemblant que la cuina irànica tingués alguna condimentació especial d'un plat de fetge o pedrer d'ocells, 5 car alguns segles més tard el mot persa apareix també transmès al gr. mod. *τζιγέρι* 'fetge, freixures', búlgar i osmanlí *džiger* 'fetge'. La -z- llatina ja faria esperar una transmissió del mot irani a través d'un b. gr. *γιτζέρι, del qual aqueix gr. mod. *τζιγέρι* pot ser una variant 10 per metàtesi en un sentit o altre. Tot i incerta, en conjunt la idea és versemblant, perquè és un fet (que fóra fàcil de documentar, més del que ja ho faig en aquest article amb Petroni etc.) que en qüestió culinària els menuts de les aus fan un gran paper; i fàcilment s'hi passa del pap al pedrer i a les freixures i fetge (cf. 'estómac' *FEW* IV, 136a15, 'freixures' 136a17, «écrouelles», 136a18).

Més segur i una mica més clar que tot això és el fet de la conservació del mot a les llengües i patuesos de França, del Sud i del Nord, amb algunes prolongacions catalanes i hispàniques i alguna represa en parlars d'Itàlia. En llengua d'oc i d'oïl el mot s'ha mantingut en massa i en tot temps, veg. *FEW* IV, 135-6: la seva exposició (i més la de Bloch) pateixen bastant del defecte (en què cauen sovint) de disminuir la part de l'occità i engruixir massa la dels parlars d'oïl, en bona part dels quals el mot no és més que un pàl·lid i recent reflex local de la forma del fr. comú: *gésier* (amb assimilacions i altres petites alteracions sense valor ni importància antiga). Les formes d'Oc les dóna Wartburg molt mesquinament (només p. 136a10-15); i s'arropa d'espallles davant les discrepàncies fonètiques més antigues que presenten: «lautlich schwer verständlich». Els intents que han fet alguns 35 per explicar-ne les anomalies fonètiques, són encara pitjor: la influència del fr. *gossier*, mot que no podia actuar en oc. ni en cat., on no ha existit mai; enterament inacceptable l'encreuament en què pensa Brüh, *ZRPb*. LII, 324-5, amb el nom alemany *gekröse*, al qual suposa uns antecedents fràncics, sense cap dret a fer-ho. 40

Alguns, com Wartburg, donen com a cosa assentada que la forma llatina correcta era *gigerium*, altres *gizerium*: Wartburg dóna audaçment aquesta com «nicht gut angesetzt», però el fet és que Ernout, Schmeck, 45 Du Cange, Brandt i el *Theas. Ling. Lat.* posen *gizerium*: i l'autoritat llatinista d'aquests fa respecte. Em guardo de decidir qüestions en què els materials de primera mà no em són accessibles: sembla que hi ha dades manuscrites per a totes dues coses, i noto la forma reservada amb què s'expressa Hofmann (Waldé-H.) «si *gig-* és la grafia genuïna, i *giz-* corrupció d'escribes romànics, llavors -->»; en tot cas el gran principi crític de la «lectio difficilior», afavoriria la -z-.

Com es veu s'han fet valer a favor de *gig-* explicacions de tipus més etimològic que filològic, mètode arriscat en filologia. Però si raonem com a lingüistes, no sé si Hofmann s'adona que precisament la mutació *g > z* no es dóna en fonètica romànica entre vocals (sí en canvi *z > ĝ*: -IZARE etc.). I sobretot sem- 60

bla que hom perdi de vista que el persa clàssic no és més que una llengua irànica, i que entre ell i el grec n'hi havia d'altres més antigues, i geogràficament intermèdies (més tard decadents o desaparegudes), que tractaven les consonants en una altra forma: hi havia palatalitzacions etc. Ens hem d'estar de dues coses: donar l'etimologia irànica de *gizerium* com a certa (que enterament no ho és), i fer com si forçosament s'hagués de partir de la forma del persa modern.

En canvi, analitzem millor la fonètica de les formes romàniques. Quasi totes les occitanes, i la majoria de les franceses d'oïl, tenen -s- sonora i no pas -g- ni -ž-: això ja va millor amb la -z- del llatí que amb una -g-. Més encara: totes les documentades antigament tenen -z- (grafada així o amb -s- sonora). En llengua d'oc hi ha dos testimonis medievals: «mangero de son *guizier*» en el «Catecisme dels Apostolis de Roma» (Rayn. III, 522); «l'àngel dis a Tobiou: —Desmembra aquel peys, restaura a tu lo cor e·l fel e·l *gresier*» en el *Libre de Tobias* (*PSW* IV, 198). En fr. (on s'han fet despullaments més complets), són molts més encara, però la -s- és sense excepció en les dades medievals, i la forma del francès normal ha estat *gésier* des del S. XVI. Abans: apareix *gisier* o *gesier* o *guisier* unes cinc o sis vegades en fonts del S. XIII o de c. 1300, normandes o picardes o centrals, *juisier* en el *Roman de la Rose*, *jusier* en antics documents de Liege; el sentit en tots ells sembla ser el pap o el pedrer d'ocells; en un de picard del S. XIII, 'fetge, com a terme culinari'. En un mot, les formes amb *ž* o *g* interna són només de patuesos d'oïl moderns, i una o dues dades (recents) de Provença.

En conclusió, doncs, salta als ulls que aquestes són pronúncies assimilades de *žezy-* com *žez-* o *žezy-*, i que això no té cap pes per a l'etimologia ni per al llatí. Qüestió jutjada: ni en romànic hi ha res que faci presumir una *g* interna, ni hi ha tampoc res de sòlid que ho recomani en llatí i ni tan sols en la suposada etimologia asiàtica. També Rohlf va observar que bona part de les formes de dialectes italians fan suposar *GIZERIUM* i rebutgen *GIGERIUM* (*ARom.* x, 166).

Les formes catalanes i pirinenques no solament s'oposen a una base amb -g-, i van millor amb una sibilant, sinó que precisament indiquen que ha de ser una antiga africada -dz-, d'on *ð* o zero. Així el català *guier* o *grier*.³ I en els parlars gascons del Comenge, on *dz* es conserva sempre, però convertida en fricativa dental, hi ha *đ* fins avui: a tota la Vall d'Aran és *gidé*, amb el significat de 'sina, falda': *mete caucarrén en guidè* 'guardar-se coses en el pit, a la sina', *tié un belhuc en guidè* 'tenir un infant a la falda o als pits', Sant Gaudens «*guidè* s. m. jabot, *gésier*» (Dupleich, *Dict. du Patois de St. Gaudens*, p. 71a). Tant el català com el gascò comenger, exigeixen doncs la base *GIZERIUM* clarament (i descarten *gigerium*). El *FEW* va silenciar aquestes formes, i de les altres occitanes va callar del tot les medievals i va donar molt més avarament totes les modernes, que li creaven problemes.

Constin, doncs: *Castras guzyzié* «*gésier*» (Couzi-